

סוף מעשה במחשבה תחילה

נקודת מחשבה מפרשת השבוע לחיי המעשה

נותנים לך? תיקח

אנחנו יכולים ללמוד בכל זמן נתון מן הבכי הזה? חסיד מפולין נקלע לרגל עסקיו בערב שבת ל'פרייסן', המיקום המדויק לא חשוב לענייננו כמו שחשבה העובדה שמצב היהדות בכלל והחסידות בפרט היו מאוד חלשים שם, אם בכלל קיימים. הסוחר ניסה לדאוג לסעודות שבת מינימליות, אבל מטעמי הידור כשרות - למַעַט לחם משנה וּמְעַט דגים לא היה הרבה מה לעשות.

בזמן הדלקת נרות גילה החסיד בית מדרש יפה עם יהודים יראים ושלמים ובראשו עומד רב: הגה"ק רבי אליהו גוטמכר מגריידיץ.

החסיד, שלא שמע את שמעו של הרב מגריידיץ, אבל היה מופתע לחלוטין מעצם קיומו, עקב בשבע עיניים אחרי המתרחש. בשובו לעירו, נכנס לתת שלום לרבי שלו.

הרבי התעניין לגבי המסע, והחסיד סיפר. גם על ה'רבי מפרייסן'.

הרבי שמע ונמלא פליאה: "יהודי של צורה? ב'פרייסן'!?" החסיד אישר.

הרבי שאל איך נראית תפילתו של הרבי מפרייסן, והחסיד הילל בכל פה: בפרייסן יושב יהודי שמתפלל בנוסח החסידים, בכוונה, בקול רם, כמונה מעות, יראת שמים נסוכה על פניו. "וללמוד הוא יודע?" שאל הרבי.

"מה אומר לכם", התמוגג החסיד, "תורות כאלה לא שומעים מכל רבי. זה היה משהו מיוחד".

"ואיך נוהג הוא בעריכת השולחן?" חקר הרבי, "האם הוא מחלק שיריים?"

"יש משוגע שנראה בדיוק כמוך, קורא לעצמו 'בן גוריון' ומספר לכולם שהוא ראש הממשלה", סיפרו לדוד בן גוריון.

"ממש כמוני?" התלהב ראש הממשלה. "את זה אני חייב לבדוק".

הפמליה הגיעה לבית המשוגעים, שם נכנס בן גוריון לחדרו של המתחזה המשוגע. הציג את עצמו "דוד בן גוריון", והמשוגע כצפוי הגיב שהוא - הוא בן גוריון האמיתי.

הוויכוח גלש מהר מאוד לתגרת ידיים עד שהתערבו מאבטחי ראש הממשלה וחילצו אותו החוצה במהירות.

עד היום לא יודעים איזה מהשניים הוציאו...

...

בפרשתנו מוכיח משה רבנו את ישראל על שמיאנו להיכנס לארץ ישראל בשל דברי המרגלים. לאחר מכן מתאר משה את הרצון של ישראל להילחם בעצמם בכנענים - בניגוד לדברי ה' - וכמובן שזה לא הצליח להם. ומשה מסיים: "ותשובו ותבכו לפני השם".

חשוב לשים לב, לבכי המתואר כאן, שלא תואר בפרשת 'שלח לך' בתיאור חטא המרגלים. שם, בכו בני ישראל בליל ט' באב כשהמרגלים תיארו כמה הארץ גרועה, ועל בכי חינם זה נענשו בבכיה לדורות ביום ט' באב. כאן, מופיע בכי חדש.

בין אם זהו בכי של תשובה, בין אם זהו בכי של צער על נפגעי המלחמה שהיכו הכנענים, אנו צריכים להבין: מה

החסיד שלא סמך על הכשרות כטיש

הבכי שלא הוזכר בשעת מעשה

"בוודאי", אישר החסיד. "כמנהגותי קיין. וגם אני לקחתי", הוסיף, ומיד סייג: "אבל רק דגים".

"רק דגים?" הבין האדמו"ר דבר מתוך דבר, "בשר לא רצית לקחת"...

לנוכח מבטו המושפל של החסיד ביקש הרבי להבין: "ומדוע באמת לא לקחת בשר?"

"נו, רבי, מה אני יודע על הידורי הכשרות שם", התנצל החסיד, "בכל זאת - פרייסן..."

בספר 'מנחה בלולה' מהגאון רבי אברהם מנחם רפפורט, למד מהבכי שבכו ישראל נקודה חשובה: לפעמים הקב"ה נותן (ארץ ישראל) והאדם לא רוצה לקחת. כשהאדם רוצה ("ותהינו לעלות ההרה") - הקב"ה לא תמיד רוצה שוב.

הנתינה הזו יכולה להיות כישרון, חלון הזדמנויות שנפתח, הצעת שידוך, או כל דבר אחר. כל עוד שמדובר במשהו 'טוב' שיש לנו את כל הסיבות להגיד 'כן', חוץ מסיבה של 'לא נראה לי כרגע', או 'טוב לי במה שיש ולא מחפש עוד', ואנחנו לא לוקחים - יכול להיות שבסוף נתחרט.

לפעמים כשאדם רוצה כבר לעשות "ותשובו", ומוכן לקחת את מה שהציעו לו, הוא מגלה שנוותר לו לעשות רק "ותבכו". ההצעה כבר לא מחכה עבורו, ולו נותר רק הבכי...

...

דומה שאפשר ללמוד מכך עוד נקודה: פעמים שמישהו רוצה לכבד אותנו. לעשות לנו טוב. לתת לנו 'בשר'. ואנחנו, משיקולים של אי נוחות - 'בכל זאת פרייסן' - דוחים אותו.

גם אם קשה לנו כרגע או שאנחנו לא מסוגלים לקבל את הכיבוד או הכבוד הזה, לכל הפחות בל נבטל את הרצון של השני להיטיב לנו. בל נראה לו שזה חסר חשיבות עבורנו.

בשונה מ'בן גוריון' לא כל דבר 'חייב לבדוק' בעצמנו. אחרים שדחו את הטוב בידיים - בכו. כדאי ללמוד מהטעות שלהם ולהפסיק לבכות לחינם.

וכן, המאמץ הזה להוקיר את השני - למרות שההצעה שלו לא הוסיפה לנו כלום בחיים והיא אולי מיותרת לחלוטין מבחינתנו - הוא לגמרי 'אהבת חינם'.

גַּם אֶת הַטּוֹב נִקְבֵּל

"לא אוכל לבדי שאת" (א, ט)

בשנים שבהן הקים כ"ק הרבי מקלויזנבורג את 'מפעל הש"ס', הייתה תקופה מסוימת שהדבר היה אף נראה מוזר ואפיזודה חולפת. אלה שראשם ורובם היה בלימוד התמקדו בעיקר בלימוד ש"ס בעיון או בלימוד הלכה למעשה. כמעט לא הייתה מציאות של לימוד מאורגן שישקיע בבקיאות וחזרה ושינון.

יום אחד בעת שהתאספה בביתו של הרבי מקלויזנבורג אספה לצורך 'מפעל הש"ס', העלו הנוכחים נקודות מסוימות שעליהן צריך לתת את הדעת.

בהגיע תורו של אחד הנאספים, החל למנות בפני הרבי אנשים נוספים שפתחו בעקבות הרבי 'כולל ש"ס'. מדבריו השתמע שהוא אינו שבע רצון שה'ייחודיות' כבר אינה של הרבי לבדו ואנשים נוספים חיקו את מעשיו.

אולם הרבי מקלויזנבורג זרח ופניו האירו למשמע הדברים.

כאשר ראה את מבטי התמיהה על פני אותו אדם, נענה הרבי בשמחה: "אני שמח שיש לי עוד שותפים. זה מצוין. שיפתחו עוד ועוד".

כשעדיין לא נחה דעתו של האיש, הסביר לו הרבי בשנינות למה טוב שיש אחרים שהולכים בעקבותיו: "אני לא יכול לאכול לבדי בעולם הבא את כל הלווייתן..."

"הואיל משה באר את התורה הזאת" (א, ה)

"באר את התורה - בשבעים לשון פירשה להם" (רש"י).

בספר 'בית אהרן' ביאר בדרך רמז את לשון הפסוק 'הואיל משה באר את התורה', שמשה רבנו פירש את התורה לישראל בשבעים לשון, כדי שלא יתערבבו ישראל ויכלו חס ושלום בין שבעים לשון, שכן קדושת התורה תעמוד להם בין האומות.

ומפני מה מכונה פעולה זו של תרגום לשבעים לשון 'באר'? שכן נביעתו של הבאר אינה נפסקת לעולם, כך התורה נובעת עוד ועוד חידושים ואין נביעתה פוסקת.

ונראה להוסיף על דבריו של ה'בית אהרן' רעיון נוסף שאמרו צדיקים, לכשנבין: מהי הייחודיות של באר על פני שאר מקווי המים?

בור, עשוי כולו בידי אדם: חופרים את הגודל הרצוי, ממלאים אותו או ממשכים לתוכו בצינור מים, וכך הם משתמרים. מעיין, עשוי כולו בידי שמים: או מששת ימי הבריאה או שהקב"ה יוצר בטבע נביעת מים ללא התערבות האדם. הבאר, היא שילוב של שני גורמים: האדם חופר בכוחותיו עד שהוא מגיע למי התהום, שם עולים לקראתו מים חיים שממשיכים תמיד לנובע.

לכך נמשלה התורה לבאר: תחילתה יגיעה וסופה מתנה, ונביעתה אינה פוסקת.

וְדַרְשָׁתָּ וְחִקְרָתָּ וְשָׁאַלְתָּ הַיָּטֵב

אותו בחומרה מה ראה לעשות ככה.
"האם שיניתי ממה שציווה הרב?!"
היתמם העני.

"לא שיניתי", הסכים הרב. "אבל
המנגינה, אוי, המנגינה..."

כך הוכיח משה: נכון שאמרתם "וגם
ארץ זבת חלב ודבש היא", אבל
המנגינה..."

...

ייתכן להציע בדרך אפשר, שכעת
מחדד משה רבנו נקודה נוספת:
המרגלים אמנם חטאו בכך שהציגו
את מה שראו בצורה לא נכונה
וכתוצאה מכך נענשו ישראל לדורות.

אבל אין כאן רק צד אחד אשם.

חוץ מהמרגלים שסיפרו, יש גם את
העם שקיבלו.

הרי כששמעתם מידע שיש בו פנים
לכאן ולכאן, לכל הפחות היה לכם
לבדוק. היה לכם לברר. לנסות
להתחזק באמונה. במקום זאת,
מוכיח משה את ישראל, בחרתם
באפשרות הקלה והזמינה של
דיכאון. "ולא אביתם לעלות". אבל
זה עדיין לא נגמר, הלכתם והמרדתם
את היתר - "ותרגנו באהליכם", כדי
שהאחרים גם הם לא ירצו לעלות.

וממשה, אלינו: מנגינה שלא נכונה
ומידע שהועבר בצורה מסולפת - הם
דברים גרועים. אבל אין אחריות רק
על המספר, כי אם גם המקבל צריך
לבדוק שנית את הדברים.

אחרת, זהו מתכון מצוין לשנאה שכל
כולה חנינם...

אל הרב וישטח את טענותיו. הייתכן
לבזות אותי בפומבי בלי לתת על כך
דין וחשבון?!

קרא הרב לעני ושאל אותו: "אמת
הדבר שכך אמרת?"

העני נענע בראשו לחיוב. והוסיף:
"אמרתי, מה אפשר לעשות". מרגע
שיצאו הדברים מפיו - כבר אין לו
שליטה עליהם.

כתשובת המשקל ציווה הרב על העני
להגיע לבית המדרש למחרת באותה
שעה, ולהכריז בקול רם באוזני

**"אתמול טענתי
בפניכם שראש הקהל
רוצח וגנב, האם אין
זה נכון? על כל פנים,
כיון שהרב ציווה - אני
מבקש מחילה..."**

הנמצאים שהוא מבקש מראש הקהל
מחילה על הדברים שאמר אתמול.

התייצב העני למחרת בבית המדרש
ואמר בקול: "אתמול טענתי בפניכם
שראש הקהל רוצח וגנב, האם אין זה
נכון? על כל פנים, כיון שהרב ציווה -
אני מבקש מחילה..."

ראש הקהל שמע וזעם. רץ שוב אל
הרב וסיפר לו דברים כהווייתם.
הזמין הרב אליו את העני שנית ושאל

"וישיבו אותנו דבר ויאמרו טובה
הארץ אשר ה' אלוקינו נותן לנו" (א,
כה)

בתוכחת משה לישראל על פרשת
המרגלים, נערך לכאורה 'שכתוב'
בפסוקים בפרשתנו. המרגלים הרי
באו וסיפרו שהעם חזק, הפירות
משונים, ונהי בעינינו כחגבים, לא
נוכל לעלות ועוד. מתוך כל זה בוחר
משה לציין מסקנה לכאורה הפוכה:
"טובה הארץ", ואז הוא מוכיח את
ישראל "ולא אביתם לעלות ותמרו
את פי ה'".

ומה עם כל יתר הדברים שאמרו
המרגלים? למי יאמינו ישראל אם לא
לאלו שראו את בני הענק בעיניהם?!

...

ראיתי משל בשם רבי יעקב מרדכי
ווייס, לבאר שאלה נוספת: אם
המרגלים אכן אמרו - בהתייחס
לארץ עצמה בלי להתייחס לתושבים
- "וגם זבת חלב ודבש היא" ולכן
"טובה הארץ", מפני מה אפוא
נכלל פרט זה בתוכחתו של משה.
הרי הקב"ה אמר שהארץ טובה וגם
המרגלים הראו שהיא טובה.

"הוא גנב שפל, איש אלים שלקח
את משרתו בכוח הזרוע", התלהט
קולו של העני בבית המדרש באוזני
כל הלומדים, תוך שהוא שופך על
מורתו על ראש הקהל. "הוא ממש
חשוד על רציחה!"

מששמע ראש הקהל שהפך לשיחת
היום בשל העני החצוף שהטיח דברים
בגנותו בפומבי, רץ אל הרב וביקש
שיעשה דין בעני. אם צריך להוכיח
אותי - ביקש ראש הקהל - יבוא העני

חֲשֻבָה לְטוֹבָה

פנינים מפרד"ס התורה

הכניסה לפרדס: "ויצא סיחון לקראתנו... ויצא עוג מלך הבשן לקראתנו" (ב, לב; ג, א)

באחת הפעמים שנכנסו האחים הקדושים הרה"ק הרבי רבי אלימלך והרבי ר' זושא לעיר מסוימת בימי נדודיהם, נפרדו דרכיהם. כל אחד מהם נלקח להתארח לסעודות השבת בבית אחר.

לאחר מכן סיפר הרבי ר' זושא לאחיו הרבי רבי אלימלך, שראה אצל בעל הבית שאירחו - יהודי פשוט - שהוא עורך כ"ד חלות על השולחן.

"כ"ד חלות למה?" תהה הרבי ר' זושא למנהג הייחודי.

"כנגד כ"ו 'הודו לה' כי טוב' שבתהילים", השיב הכפרי הפשוט.

"אם כנגד כ"ו", הקשה הרבי ר' זושא, "מדוע רק כ"ד חלות?!"

נעץ בו הכפרי מבט משתאה: "וכי לעוג מלך הבשן ולסיחון מלך האמורי אערוך חלות???"

פשט: "החל רש לרשת את ארצו" (ב, לא)

וצריך להבין מהו כפל הלשון "החל רש לרשת", כמו כן, כיצד שייך להגדיר את תחילת המלחמה מן הירושה, והלא קודם נלחמים ולאחר מכן יורשים.

ביאר הגאון רבי משה דוד וואלי בספרו 'ביאור משנה תורה': הקב"ה נתן בלב סיחון לצאת לקראת ישראל מן הערים המוקפות חומה, כפי שביארו חז"ל, כדי שלא יצטרכו ישראל לצור על הערים ולטרוד עד שיכבשו אותן.

קכא: שיאיר בן מנשה נהרג במלחמת העי, ויוצא שהוא לא קיים את התנאי לעבור חלוץ במהלך כל כיבוש הארץ, והדין הוא (סנהדרין עב). שגנב הבא במחתרת ונטל כלים, פטור מלשלם אותם משום שהתחייב מיתה ולכן קנה את הכלים הללו בדמים, היינו ממש בדמו.

לכן על הערים שלקח יאיר בן מנשה בעבר הירדן מוצדק לומר 'לקח', מלשון מָכַר, כיון שנהרג במלחמה וכאילו קנה אותן. אולם מכיר בן מנשה שקיים את תנאו לעבור חלוץ לפני ישראל עד שסיימו לכבוש ולחלק, זכה בחלקו בגלעד בנתינה מפי משה רבנו.

סוד: "אשר דיבר משה אל כל ישראל" (א, א)

רבנו הרמח"ל, בספרו 'מגילת סתרים', מבאר מדוע מצא משה לנכון להזכיר לפני פטירתו לישראל את כל חטאיהם "במדבר, בערבה, מול סוף" וכו': משום שבכל אותם מקומות שחטאו בהם ישראל, נדבקה בהם הקליפה, וכעת על ידי תוכחתו של משה - החליש את כוח הסטרא אחרא לבל תוכל להחטיא אותם עוד באלו החטאים.

וזה סוד מצוות 'הוכח תוכיח את עמיתך', מבאר הרמח"ל, שכיון שנדבקת הקליפה באדם העובר העבירה, וקיימא לן 'אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים', הרי שכדי להשתחרר מן הקליפה, על מישהו אחר להוכיח את העבריין ולגעור בו.

אימתי סרה הקליפה מן האדם? רק במידה וקיבל את התוכחה מן המוכיח!...

כיון שיצא סיחון לקראתם, נתקיים בהם "החל רש", שבאופן ניסי ניצחו ישראל אותו ואת כל חילו ו'הורישו' אותו. לאחר שסיימו להרוג את סיחון וכל תושבי הערים שיצאו לקראתם, נותר להם רק "לרשת את ארצו" ואיש לא עמד בפניהם.

רמז: "אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל" (א, א)

לכאורה, מדקדק ה'צבי לצדיק' כיצד שייך להוכיח את כל ישראל יחדיו. הלא אין אחד דומה לרעהו, ועבירותיו של זה אינן עבירותיו של ההוא.

והוא מבאר בדרך רמז בלשון הפסוק "אלה הדברים", אל"ה ראשי תיבות א'בק ל'שון ה'רע, שעליו אמרו חז"ל (בבא בתרא קסה.) שהכל נכשלים בו.

לכן בתוכחה של "אל"ה הדברים", על אבק לשון הרע, יכול משה להוכיח "אל כל ישראל".

דרש: "יאיר בן מנשה לקח את כל חבל ארגוב" (ג, יד)

יש לדקדק: אצל יאיר בן מנשה נאמר 'לקח', ואילו בפסוק אחר כך נאמר "ולמכיר נתתי את הגלעד".

מבאר הגאון רבי יוסף רוז'ין מרוגאטשוב: כאשר יצאו שניים וחצי השבטים לנחול את נחלתם מעבר לירדן, התנה איתם משה תנאי שנחלתם תינתן להם בתנאי שיעברו חלוצים לפני אחיהם במלחמות ארץ כנען עד שסיימו לכבוש את הארץ.

אולם מבואר בגמרא (בבא בתרא